

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه موانع کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

غلامرضا حیدری^۱، شهناز خادمی زاده^۲، مرضیه سقائی طلب^{۳*}

۱. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران.

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران.

پذیرش: (۱۳۹۵/۰۷/۰۸)

دریافت: (۱۳۹۴/۱۱/۱۰)

Construct and validate a questionnaire Barriers to Entrepreneurship Knowledge and Information Science field

Gholamreza Haidari¹, Shahnaz Khademizadeh², Marziyeh Saghaietalab^{3*}

1. Assistant Professor Dept. of Knowledge and Information Scienc, Shahid Chamran Ahvaz University, Iran.

2. Assistant Professor Dept. of Knowledge and Information Scienc, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

3. Masters. student Dept. of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

Received: (2016/01/30)

Accepted: (2016/09/29)

چکیده

Abstract

Purpose: The main purpose of this research was to construct and validate a questionnaire for measuring Entrepreneurship status of Knowledge and Information Science field.

Methodology: This is an applied survey research. The face validity and construct validity were used to validate questionnaire. Reliability was reviewed by internal consistency coefficient. The population of the study consists 583 number of the graduate in field of university of Ahvaz (Shahid Chamran, Gondishapur, PNU, Islamic Azad University) studied a sample of 231 people through Cochran's formula was calculated, and to ensure 250 questionnaires were distributed and collected more informative.

Findings: The results of factor analysis show the affect on the Entrepreneurship status of 84 items, 55 items in total correlation which led to categorizing 5 factors were acceptable. Findings showed that 5 factors influence the Entrepreneurship status of graduate in field; the intensity of the influence of factors from the highest to the lowest are respectively as: Barriers to training and education system, research and technological barriers, legal – support barriers, personal – behavioral barriers, cultural – social barriers. Results of internal consistency (Cranach's alpha) showed that a questionnaire social status possessed suitable reliability coefficients

Conclusion: results of this research showed that questionnaire Barriers to Entrepreneurship had satisfactory reliability and validity coefficients and is considered a suitable tool for measuring Entrepreneurship status in future research.

Keywords

construction and validation, barriers to entrepreneurship, knowledge and Information Science, graduate of the University of Ahvaz, factor analysis.

هدف: هدف اصلی این پژوهش، ساخت و اعتباریابی پرسشنامه جهت سنجش وضعیت کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی با توجه به تأثیر موانع و عوامل بازدارنده‌ی کارآفرینی دانش‌آموختگان این رشته است.

روش‌شناسی: روش پژوهش حاضر، پیمایشی و از نوع مطالعه کاربردی است. از روایی صورتی و روایی سازه جهت اعتباریابی پرسشنامه استفاده شده است. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی سنجیده شده است. جامعه پژوهش حاضر ۵۸۳ نفر از فارغ‌التحصیلان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مقطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های شهر اهواز (دانشگاه شهید چمران، دانشگاه جندی‌شاپور، دانشگاه پیام‌نور و دانشگاه آزاد اسلامی) است که از طریق فرمول کوکران نمونه مورد مطالعه ۲۳۱ نفر محاسبه شد، و جهت اطمینان بیشتر ۲۵۰ پرسشنامه توزیع و جمع‌آوری گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تحلیل عاملی داده‌ها نشان داد که از ۸۴ گویه‌ی اثرگذار بر کارآفرینی دانش‌آموختگان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ۵۵ گویه با کل آزمون همستگی داشته که منجر به ایجاد ۵ مانع عملی اثرگذار بر کارآفرینی در این رشته شده است. شدت اثرگذاری هر یک از موانع به ترتیب از زیاد به کم عبارتند از: موانع آموزشی و نظام آموزشی، موانع پژوهشی و فناوری، موانع قانونی حمایتی، موانع فردی رفتاری و موانع فرهنگی اجتماعی. نتایج پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی نشان داد که پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان می‌دهد که پرسشنامه موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی با نگاه جامع به متغیرهای اثرگذار بر کارآفرینی در متون معتبر صورت گرفته است که با توجه به ضرایب روایی و پایایی رضایت‌بخش، ابزاری مناسب برای سنجش کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در پژوهش‌های بعدی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی

ساخت و اعتباریابی، موانع کارآفرینی، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، فارغ-التحصیلان دانشگاه‌های شهر اهواز، تحلیل عاملی.

* نویسنده مسئول: مرضیه سقائی طلب

*Corresponding Author: Marziyeh Saghaietalab

Email: marziyeh.saghaietalab1394@gmail.com

مقدمه

یکی از چالش‌های کنونی پیش‌روی رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانش‌آموختگانی هستند که توانایی‌های فردی و مهارت‌های لازم را برای راه‌اندازی کسب و کارهای مناسب ندارند؛ اما متأسفانه آمادگی لازم برای راه‌اندازی کسب و کار را کسب نکرده‌اند. جهت آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان این رشته-ی دانشگاهی توسعه‌ی فرهنگ کارآفرینی در آن‌ها ضروری است، آنچه مسلم است آماده‌سازی در خصوص کارآفرینی نباید بعد از فارغ‌التحصیلی باشد بلکه برای تحقق آن لازم است طی فرایندی در حین تحصیل مقدمات لازم فراهم و موانع و محدودیت‌ها برطرف شود.

یکی از مهم‌ترین این مقدمات ارزیابی وضعیت کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی است. در واقع بررسی وضعیت کارآفرینی و نگرش کارآفرینانه‌ی دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته شرط لازم برای ورود آن‌ها به مقوله‌ی کارآفرینی و بروز رفتار کارآفرینانه از سوی آنان است. این نوع نگرش متأثر از عوامل مختلف آموزشی، فرهنگی، سیاسی، قانونی، فردی و رفتاری است که معمولاً به‌صورت مستقیم یا غیر مستقیم بر نگرش دانشجویان یا دانش‌آموختگان تأثیر می‌گذارد.

از آن‌جا که کارآفرینی به معنای ارزش‌آفرینی است، لذا کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی به معنای مدیریت روندها و فرایندهای ارائه‌ی محصولات و خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی است که در نهایت منجر به احیا و آفرینش کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی می‌شود (حسن‌زاده و عالی، ۱۳۹۲). جلیل پور نیز کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی را فرایند استفاده از فرصت‌های موجود در این رشته می‌داند، فرصت‌هایی که در ظاهر ممکن است تهدید یا کمبود به‌نظر آید یا مورد توجه خاص نباشد. بنابراین با توجه به اهمیت کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی لزوم پرداختن به عوامل مؤثر و موانع بازدارنده در این رشته به‌شدت احساس می‌شود. گرچه این امر منجر به انجام پژوهش‌هایی در این زمینه شده است اما توافق کامل و جامعی بر روی تعداد موانع اثرگذار بر کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی حاصل نشده است. این مسأله در پژوهش‌هایی مانند راموجاندو^۱ (۲۰۱۰)، لاکو^۲ یو اغنتگا^۳ (۲۰۱۴)، ابراهیم و مسعود^۴ (۲۰۱۶) و دو توات^۴ (۲۰۰۰) و سادات سیدی (۱۳۹۰)، لطیفی، صیامیان و مهدی‌زاده (۱۳۹۱)، ابادزی، باب

الحوایجی و نوشین فرد (۱۳۹۱)، بلوچ و نیک فرد (۱۳۹۱)، پیرعلی و سیادت (۱۳۹۱)، جلیل پور (۱۳۹۱)، جعفری (۱۳۹۱)، حیدری پناه و احمدی (۱۳۹۱)، صفوی و مرادی (۱۳۹۲) کاملاً مشهود است.

شروع مطالعه در زمینه‌ی کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در غرب به دهه‌ی ۸۰ میلادی بر می‌گردد که بت داستون^۵ در سال ۱۹۸۴ در باره‌ی کتابداری کارآفرینانه مطالبی نوشت. وی مفهوم کارآفرینی درون سازمانی را از کتاب گیفورد پیکات^۶ در خدمات اطلاع‌رسانی وارد کرد. پس از چند سال مقاله‌ی وی به‌همراه مقالاتی مشابه که همه درباره‌ی نوآوری، خلاقیت و مدیریت کارآفرینانه در کتابداری و اطلاع‌رسانی بودند کتابخانه‌ها را به-عنوان مکانی برای به‌کارگیری مدیریت کارآفرینانه معرفی کردند. البته هدف این مطالعات ایجاد برقراری ارتباط بین مفهوم کتابداری و مدیریت کارآفرینانه بود (St. Clair, 1996). علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌واسطه‌ی ارتباط با اطلاعات، دانش و فناوری می‌تواند زمینه‌های مناسبی را برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه میسر سازد تا منبعی برای تسریع رشد کسب و کار و موفقیت در بازار کار محسوب شود. پیوند مباحث مدیریتی با رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ضرورت تربیت دانش‌آموختگانی که بتوانند به فعالیت‌های کارآفرینانه بپردازند توجه به ارکان و مباحث مطرح در کارآفرینی را ایجاب می‌کند.

در حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای ترویج فرهنگ کارآفرینی و راهبردهای آن پژوهش‌های زیادی انجام‌شده است که بتواند سطح کارآفرینی متخصصان این حوزه را تبیین کند و بدین‌وسیله الگویی برای بهبود ویژگی-های ایشان ارائه دهد. با عنایت به اهمیت توجه به کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، برای غلبه بر نارسایی-های ناشی از بازار کار و نیاز این رشته به دانش‌آموختگانی ماهر و توانمند، نسبت به‌ضرورت کارآفرینی در این رشته، شناسایی عوامل مؤثر در فرایند ورود به فعالیت‌های کارآفرینانه از اهمیت برخوردار است.

در پژوهش حاضر برای دستیابی به موانع نسبتاً جامع اثرگذار بر کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی جهت ساخت پرسشنامه سعی شده است؛ که تمام مطالعات در دسترس حوزه‌ی کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دیگر رشته‌ها در نظر گرفته شود. با توجه به این‌که توضیح تک تک پیشنهادها در این‌جا امکان‌پذیر نیست،

1. Romaugando
2. Luckyu. ogheneteaga
3. Ibrahim & Mas'ud
4. Du Toit

5. Bet Duston
6. Gilfford Pinchot

اطلاع آفرینی به عنوان یک گزینه‌ی شغلی برای دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی یاد می‌کند. در این پژوهش تعریف، اهمیت، زمینه‌های کارآفرینی و آینده‌ی آن مورد بررسی قرار گرفته است؛ بحث وی بیشتر بر روی چگونگی علاقه‌مند کردن دانشجویان به کارآفرینی با اطلاعات و دانش و برنامه‌های آموزشی مناسب، همچنین چالش‌های پیش‌روی اطلاع آفرینی است. یافته‌های این پژوهش میان رشته‌ای و موقتی بودن کارآفرینی، نداشتن مهارت و تخصص کافی دانشجویان، برنامه‌ریزی درسی نامناسب را از موانع اصلی کارآفرینی بیان می‌کند. حیدری پناه و احمدی (۱۳۹۱) در مقاله‌ی خود به بررسی مشکلات بازار کار فارغ‌التحصیلان رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی و ارائه‌ی راهکارهایی جهت بهبود وضعیت آن پرداختند. در این مقاله با استفاده از روش کتابخانه‌ای ضمن ارائه‌ی بحث مختصری از کارآفرینی و بررسی وضعیت و چالش‌های موجود در بازار کار فارغ‌التحصیلان رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی به ارائه‌ی راهکارهایی جهت بهبود وضعیت بازار کار و کارآفرینی دانش‌آموختگان کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته شده است. در این پژوهش نقش و تأثیر فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در بازار کار رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. از جمله موانع عنوان شده در این پژوهش عدم تناسب بین فرایندها و مواد آموزشی، تربیت نیروی انسانی تحصیل کرده بصورت کمی، بی‌انگیزه بودن دانشجویان قبل از ورود به رشته، عدم کسب مهارت‌های مورد نیاز بازار کار، عدم تناسب بین ظرفیت فعلی پذیرش دانشجو مطابق با نیاز بازار کار، عدم وجود درس‌هایی که بر مهارت کارآفرینی دانشجویان تأکید داشته باشد، عدم آشنایی با فناوری‌های روز.

بیشتر پژوهش‌های حوزه‌ی کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، بدون بررسی نظری جامع و پیمایش در حوزه‌ی موانع و عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی بوده است. مهم‌ترین موانع اثرگذار بر کارآفرینی نبود آموزش‌های مناسب مطابق با نیاز بازار کار، قوانین و مقررات دست و پاگیر دولتی و عدم ترویج فرهنگ کارآفرینی عنوان شده‌اند. همان‌طور که ذکر شد در این پژوهش‌ها به برخی از عوامل و موانع بازدارنده کارآفرینی اشاره شده است اما اکثر آن‌ها تنها یک بعد از عوامل را مورد بررسی قرار داده‌اند و بیشتر این پژوهش‌ها به نوعی در حال نقض پژوهش دیگر است. این امر قضاوت نسبتاً کامل و جامع را در مورد یافته‌های پژوهش پیشین با مشکل مواجه می‌سازد. اگر در پژوهش‌های صورت گرفته

به پیشینه‌هایی که بیشترین نقش را در جمع‌آوری متغیرهای پرسشنامه داشته است اشاره شده است:

کاتوندا و گاباگامبی (۲۰۱۶) در پژوهش خود به ارزیابی موانع کسب و کار در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاه تانزانیا پرداختند. این پژوهش از نوع مقطعی که بر روی نمونه‌ای شامل ۳۰۸ فارغ‌التحصیل انجام گرفته است. ابزار مورد استفاده مصاحبه‌ی نیمه ساختار یافته و پرسشنامه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها روش مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی، آزمون خی دو و همبستگی پیرسون با استفاده از نرم افزار AMOS و SPSS صورت گرفته است. موانع تعیین شده حاصل از یافته‌های پژوهش شامل مناسب نبودن روش‌های تدریس، فقدان تجربه کسب و کار، نقص در برنامه‌های آموزشی دانشگاه متناسب با بازار کار، عدم حمایت خانواده‌ها، گرایش به مشاغل دولتی و برنامه‌های بروکراتیک است. راهکارهای ارائه شده برای رفع این موانع شامل اصلاح برنامه‌های درسی و مطابق ساختن آن‌ها متناسب با نیاز بازار کار، همچنین اتخاذ رویکرد کاروزی برای انتقال مهارت‌های کسب و کار به دانشجویان عنوان شده است. از نظر کارماریتا و همکاران (۲۰۱۶) کارآفرینی در محیط دانشگاه امری بسیار مهم و حیاتی است. بنابراین آموزش‌ها و مهارت‌های ارائه شده در دانشگاه باید منجر به ایجاد فرصت‌های شغلی در آینده توسط دانشجویان و دانش‌آموختگان شود. ابزار مورد استفاده در این پژوهش مصاحبه‌ی نیمه ساختار یافته با ۱۱ تن از کارشناسان متخصص حوزه کارآفرینی در دانشگاه ترکیه است. نتایج پژوهش وی نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کارآفرینی در دانشگاه ترکیه قوانین و ساختار حاکم بر دانشگاه، برنامه‌های کارآفرینی و آموزش کسب و کار، ارتباط صنعت و دانشگاه، سیاست‌ها و مقررات دولتی، ساختار آموزشی و پژوهشی و نگرش دانشگاهیان نسبت به کارآفرینی است. حسینی، فرج‌الله حسینی و سلیمان‌پور (۱۳۸۹) در پژوهش خود به شناسایی و تحلیل موانع کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی پرداختند. نتایج حاصل از تحلیل عاملی موانع کارآفرینی به دسته بندی این موانع در پنج عامل اصلی منجر شد. مهم‌ترین عامل شناخته شده در این پژوهش، عامل پشتیبانی است، پس از این عامل به ترتیب عوامل آموزشی، برنامه ریزی، سیاست‌گذاری و عامل انسانی بیشترین مقدار واریانس کل را به خود اختصاص دادند.

راموجاندو (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای اکتشافی به بررسی متون مربوط به کارآفرینی با اطلاعات و دانش می‌پردازد و از

۵۸۳ نفر بودند که از طریق فرمول کوکران ۲۳۱ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای اطمینان بیشتر تعداد ۲۵۰ پرسشنامه تهیه و توزیع شده است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش گلوله‌برفی است. از بین پاسخ‌دهندگان ۲۵ نفر (۱۲/۴ درصد) پسر بودند و تعداد ۱۷۷ نفر (۸۷/۶ درصد) دختر بودند. همچنین محل تحصیل ۱۱۵ نفر (۵۶/۹ درصد) از پاسخ‌دهندگان در پژوهش حاضر دانشگاه شهید چمران اهواز، ۵۳ نفر (۲۶/۲ درصد) دانشگاه جندی‌شاپور اهواز، ۷ نفر (۳/۵ درصد) دانشگاه پیام نور واحد اهواز و ۲۷ نفر (۱۳/۴ درصد) دانشگاه آزاد اسلامی اهواز است. میزان تحصیلات ۸۷ نفر (۴۳/۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان کارشناسی، تعداد ۱۰۴ نفر (۵۱/۵ درصد) کارشناسی ارشد و ۱۱ نفر (۵/۴ درصد) دکتری بوده است. بیشتر فارغ‌التحصیلان ۵۴ درصد فقط مقطع کارشناسی، ۲۹/۷ درصد مقطع کارشناسی ارشد و ۰/۵ درصد مقطع دکتری را در دانشگاه‌های شهر اهواز مشغول به تحصیل بوده‌اند؛ ۱۲/۴ درصد مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، ۱ درصد مقطع کارشناسی دکتری و ۱ درصد مقطع ارشد و دکتری خود را در یکی از دانشگاه‌های شهر اهواز مشغول به تحصیل کرده‌اند. همچنین ۱/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان دانشگاه‌های شهر اهواز را برای تحصیل در هر سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری انتخاب کرده‌اند. ۴۵/۴ درصد از فارغ‌التحصیلان در رده سنی ۲۵ تا ۲۹ سال، ۳۱/۴ درصد در رده سنی ۳۵ تا ۴۰ سال، ۱۵/۸ درصد در رده سنی ۲۰ تا ۴۰ سال و کمترین گروه فارغ‌التحصیلان بین ۳۵ تا ۴۰ سال سن داشتند. بیشتر فارغ‌التحصیلان ۴۴/۶ درصد در حال حاضر بیکار هستند، ۳۱/۲ درصد از فارغ‌التحصیلان با سمت کتابدار و ۱۶/۳ درصد آن‌ها در سمت مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی مشغول به خدمت هستند. ۴ درصد در حال حاضر به‌عنوان مربی مشغول به تدریس و ۵ درصد پاسخ‌دهندگان شغل آزاد دارند و خود نسبت به راه‌اندازی کسب‌وکار اقدام نموده‌اند. در حال حاضر اکثر پاسخ‌دهندگان ۷۰/۸ درصد نسبت به راه‌اندازی کسب و کار برای خود تمایل نشان داده‌اند و ۲۸/۷ درصد از آن‌ها بیان کردند برای راه‌اندازی کسب‌وکار تمایلی ندارند. با وجود تمایل بالای پاسخ‌دهندگان برای راه‌اندازی کسب و کار فقط ۲۷/۸ درصد از آن‌ها اقدام به راه‌اندازی کسب و کار نموده‌اند و ۷۱/۳ درصد تاکنون هیچ اقدامی انجام نداده‌اند.

علت انتخاب فارغ‌التحصیلان به‌عنوان جامعه پژوهش به‌منظور سنجش نگرش دانش‌آموختگان نسبت به عوامل تأثیرگذار بر وضعیت کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی این است که دغدغه‌ی اصلی آن‌ها پس از فراغت از تحصیل مسأله‌ی اشتغال است. برای اعتباریابی از

کلی‌نگری در دستور کار قرار گیرد و تمامی عوامل در کنار هم مورد سنجش قرار می‌گرفت؛ شاید وضعیت کارآفرینی در هر رشته به‌خصوص رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌صورت دقیق‌تر مورد قضاوت واقع می‌شد. همچنین در اکثر پژوهش‌ها تنها به‌توصیف و شناسایی موانع و عوامل بازدارنده اکتفا شده و به ارائه‌ی راهکار و پیشنهاد اصولی برای از میان برداشتن آن‌ها یا توجه نشده است یا خیلی سطحی به این امر پرداخته‌اند. زمانی ارائه راهکار میسر می‌شود که عوامل و موانع بازدارنده به خوبی شناسایی شده سپس مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته باشد. لذا پژوهش حاضر قبل از هر چیز با نگاه جامع و گسترده متون حوزه‌ی کارآفرینی را مورد بررسی قرار داده تا با تأمل در متون و دیدگاه‌های محققان جمع‌بندی کاملی از متغیرهای اثرگذار بر کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی در جهت ساخت پرسشنامه به‌دست آید. در این پژوهش علاوه بر پژوهش‌های صورت گرفته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای بسط موضوع و درک متغیرهای تأثیرگذار بر کارآفرینی در این رشته و یافتن نکات تازه از پژوهش‌های صورت گرفته در سایر رشته‌ها نیز استفاده شد.

سؤالات پژوهش

۱. موانع اثرگذار بر کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر فارغ‌التحصیلان این رشته در دانشگاه‌های شهر اهواز کدامند؟
۲. اثرگذارترین گویه‌ها در هر یک از موانع اثرگذار بر کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر فارغ‌التحصیلان این رشته در دانشگاه‌های شهر اهواز کدامند؟
۳. شدت اثرگذاری هر یک از موانع بر اساس بار عاملی گویه‌ها بر کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر فارغ‌التحصیلان این رشته در دانشگاه‌های شهر اهواز چگونه است.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر، پیمایشی و از نوع مطالعه کاربردی است. جامعه آماری به‌کار گرفته شده برای ساخت و اعتباریابی پرسشنامه نهایی، متشکل از فارغ‌التحصیلان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های شهر اهواز (دانشگاه شهید چمران، دانشگاه جندی‌شاپور، دانشگاه پیام‌نور و دانشگاه آزاد اسلامی) است که در سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۴ از این دانشگاه‌ها فارغ‌التحصیل شده‌اند. کلیه‌ی اعضای جامعه آماری

التحصیلان، ارسال پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین از طریق پست الکترونیک و گروه‌های تلگرامی صورت گرفت. در ضمن پژوهشگر هنگام توزیع توضیحات لازم از هدف کار را نیز برای پاسخ‌دهندگان ارائه می‌نمود. هیچ‌گونه محدودیت زمانی برای تکمیل پرسشنامه‌ها اعمال نمی‌شد. پس از جمع‌آوری و بررسی پرسشنامه‌ها در نهایت ۲۱۵ پرسشنامه برگشت داده شد؛ که نرخ بازگشت ۸۶ درصدی را نشان می‌دهد. از میان ۲۱۵ پرسشنامه، ۲۰۲ پاسخنامه کدگذاری شده و داده‌ها مورد استفاده قرار گرفتند. داده‌های آماری با استفاده از نرم افزار اس. پی. اس. نسخه ۲۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بررسی روایی سازه، از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی^۱ و چرخش، از نوع چرخش واریماکس^۲ و در بررسی پایایی، از محاسبه همسانی (ضریب آلفای کرونباخ) استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش در دو بخش، یافته‌های مربوط به اعتباریابی و پایایی ارائه می‌گردند.

روایی پرسشنامه موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و

دانش‌شناسی

پس از این که روایی صوری پرسشنامه‌ها توسط اعضای هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه مدیریت آموزشی، روان‌شناسی و اقتصاد دانشگاه شهید چمران اهواز تأیید شد، روایی سازه‌ی پرسشنامه نیز، از طریق تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی بررسی شد. این کار جهت شناسایی سازه‌های اصلی یک ابزار صورت گرفت. همچنین برای اطمینان از استقلال عوامل، از روش چرخش واریماکس استفاده گردید. پیش از تحلیل عاملی، لازم است این مفروضه‌ها رعایت شود:

۱. مقدار شاخص کفایت نمونه برداری KMO^3 آزمون کیزر - میر - والکین باید بزرگتر از $0/6$ باشد.
۲. برای اطمینان از این موضوع که ماتریس همبستگی زیر بنای تحلیل عاملی در جامعه برابر صفر نیست و به‌منظور بررسی آن، از آزمون کرویت بارتلت^۴ استفاده می‌شود.
۳. بار عاملی هر سؤال (گویه) در ماتریس عاملی و چرخش

روش تحلیل عامل اکتشافی استفاده شد که با استفاده از نرم افزار اس. پی. اس. نسخه ۲۲ انجام شد.

در این پژوهش ساخت و اعتباریابی پرسشنامه موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، از چهار مرحله تشکیل شده است: در مرحله اول مجموعه‌ی متغیرهای اثرگذار بر کارآفرینی را جمع‌آوری نمودیم. برای این منظور به بررسی متون در حوزه‌ی کارآفرینی پرداختیم (جهت جمع‌آوری متغیرها باید دید جامع، پژوهش‌های صورت گرفته در حرفه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دیگر حرفه‌ها در نظر گرفته شده‌اند). بررسی متون منجر به جمع‌آوری ۱۵۵ متغیر شد. این متغیرها در قالب گویه‌هایی ارائه شدند و جهت سنجش روایی صوری در اختیار ۷ تن از اعضای هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، ۵ تن از اساتید گروه مدیریت آموزشی، ۳ نفر از اساتید گروه روان‌شناسی که در حوزه‌ی کارآفرینی فعالیت پژوهشی داشتند و در نهایت ۳ نفر از اساتید گروه اقتصاد قرار گرفت. پس از دریافت نظرات آن‌ها تغییرات مورد نیاز اعمال شد. نتیجه‌ی این تغییرات کاهش تعداد گویه‌ها به دلیل هم‌پوشانی بعضی از آن‌ها به ۸۴ مورد بود. در مرحله دوم گویه‌های حاصل از مرحله اول به صورت یک پرسشنامه ۸۴ گویه‌ای با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای ارائه شدند (کاملاً موافقم ۵ نمره، موافقم ۴ نمره، نظری ندارم ۳ نمره، مخالفم ۲ نمره و کاملاً مخالفم ۱ نمره). در مرحله سوم، فرم اولیه‌ی پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از فارغ‌التحصیلان که به روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شده بودند، اجرا گردید تا هم پایایی پرسشنامه محاسبه شود و هم از فارغ‌التحصیلان پاسخگو خواسته شود نظرات خود را در خصوص قابل درک بودن عبارت‌های هر گویه بیان کنند. با سنجش پایایی اولیه پرسشنامه مشخص شد که پرسشنامه از پایایی مطلوب (۰/۹۷) برخوردار است. همچنین پس از جمع‌آوری پاسخنامه‌ها اصلاحاتی در پرسشنامه صورت گرفت؛ به طوری که ساختار نگارشی و جمله‌بندی برخی گویه‌ها تغییر یافت. در مرحله چهارم، فرم میانی پرسشنامه طراحی شد (یعنی پرسشنامه اصلاح شده پس از گرفتن پایایی و برخوردار بودن پرسشنامه از پایایی مطلوب) و با توزیع آن در بین دیگر اعضای جامعه پژوهش (۲۲۰ نفر فارغ‌التحصیلان) مرحله‌ی اعتباریابی پرسشنامه‌ها آغاز گردید.

برای انجام صحیح و مناسب فرایند توزیع، تکمیل و

جمع‌آوری پرسشنامه نهایی، پژوهشگر پرسشنامه‌های چاپی را به صورت حضوری و به دلیل عدم دسترسی به برخی از فارغ-

1. Principal Component Analysis
2. Varimax Rotation
3. Kaiser- Meyer- Olkin (KMO)
4. Bartlett Test of Sphersity (BTS)

یافته دست کم باید ۰/۳ و ترجیحاً بیشتر از آن باشد.

۴. هریک از عامل‌ها دست کم باید متعلق به سه سؤال باشد.

یکی از ابتدایی‌ترین کارها جهت انجام تحلیل عاملی اکتشافی، اطمینان از مطلوب بودن اندازه‌ی نمونه پژوهش است. به همین دلیل جهت تأیید بسندگی نمونه، از یکی از روش‌های تأیید بسندگی نمونه، یعنی شاخص (KMO) آزمون کیزر-میر-اولکین) و از آزمون بارتلت جهت شناسایی همبستگی بین گویه‌ها استفاده شد. همان طور که جدول ۱ نشان می‌دهد، در این پژوهش، آزمون $KMO = 0/619$ کفایت حجم نمونه و قابلیت گویه‌ها را برای دسته‌بندی عاملی تأیید کرده است. همچنین آزمون بارتلت با سطح معناداری (sig) کم تر از ۵ درصد معناداری ماتریس همبستگی را شناسایی کرده است، پس در این پژوهش تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار (مدل عاملی) مناسب است.

تحلیل عاملی آزمون با شیوه‌ی تحلیل مؤلفه‌های اصلی و با استفاده از چرخش واریماکس و با حداقل بار عاملی ۰/۳۰ بر روی ۸۴ گویه انجام شد که منجر به دسته‌بندی ۵ عامل قابل قبول شد. در جدول ۲ این عوامل همراه با گویه‌هایشان نشان داده شده‌اند.

در جدول ۲ بار عاملی هر گویه آورده شده است. این جدول بیانگر آن است که موانع آموزشی با بیشترین بار عاملی، بیشترین تأثیرگذاری بر کارآفرینی دانش-آموختگان در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی را دارد، در حالی که عامل فرهنگی-اجتماعی از نظر فارغ-التحصیلان این رشته بر کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی کم‌ترین تأثیرگذاری دارد.

جدول ۱. آزمون‌های مقدماتی تحلیل عوامل (KMO، بارتلت و دترمینان ماتریس)

شاخص کفایت نمونه‌گیری		۰/۶۱۹
آزمون بارتلت	مجذور کای	۸۰۱۶/۱۰۸
	درجه آزادی	۱۵۹۶
	سطح معناداری	۰/۰۰۰

جدول ۲. دسته‌بندی عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی دانش‌آموختگان در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی همراه با گویه‌ها

عوامل	گویه‌ها
۱	ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار، نبود برنامه‌های جانبی به‌منظور معرفی کارآفرینان رشته به دانشجویان و دانش‌آموختگان نبود ملاک کارآفرینانه در نظام تشویقی و انگیزشی دانشگاه‌ها، توسعه کمی دانشگاه‌ها به ازای توجه به کیفیت علمی آن‌ها، کمبود استادان خبره و آگاه از مهارت کارآفرینی، فقدان زمینه‌ی مناسب برای آموزش‌های علمی - کاربردی در رشته، عدم تطابق برنامه‌های آموزشی با نیاز بازار کار، چالش در اثربخشی روش‌های آموزش سنتی، عملکرد ضعیف مراکز رشد و فناوری دانشگاه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه دانش‌آموختگان، عدم ارزشیابی مطلوب برنامه‌های آموزشی و توجه به نتایج آن‌ها، نبود آموزش و مشاوره مهارت‌های خوداشتغالی و کارآفرینی، عدم ارتباط دانشگاه با سایر سازمان‌ها جهت شناسایی نیازهای آن‌ها، عدم توجه به معیارهای پذیرش دانشجویان مطابق با نیاز بازار کار، عدم همکاری دفتر ارتباط با صنعت و کارآفرینی با سایر واحدهای دانشگاهی، کمبود بازدیدها و گردش‌های علمی به‌منظور آشنایی دانشجویان با آینده‌ی شغلی خود، عدم ارائه درس کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نامناسب بودن کیفیت و مدت‌زمان دوره‌های کارورزی، استقبال کم اعضای هیئت‌علمی از طرح‌های آموزشی و پژوهشی مرکز کارآفرینی دانشگاه
۲	فراهم نبودن زیرساخت‌های فناورانه لازم برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه، عدم اعتماد به شبکه‌های مجازی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای اینترنتی ناآگاهی دانش‌آموختگان از تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انجام فعالیت‌های کارآفرینانه، کم‌توجهی به نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه فرصت‌های کارآفرینانه، عدم برخورداری از مهارت‌های اطلاعاتی و ارتباطی مناسب با فعالیت‌های کارآفرینانه، عدم توجه به ارائه برنامه‌های رقابتی و هم‌افزایی ناشی از فضای مجازی، عدم مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های پژوهشی و توسعه فعالیت‌های تولیدی، عدم آشنایی دانش‌آموختگان با اولویت‌های پژوهش کارآفرینی، استقبال ناچیز از پژوهش‌های کارآفرینی مرتبط با رشته، همگرا نبودن پژوهش‌های بنیادی و کاربردی رشته، کمبود درس گروهی‌ها، همایش‌ها و سخنرانی‌های کارآفرینی، پائین بودن

<p>علاقه دانش‌آموختگان به امر پژوهش در حوزه کارآفرینی، عدم آشنایی دانش‌آموختگان با فرصت‌های شغلی رشته ناشی از فناوری اطلاعات و ارتباطات، بالا بودن هزینه راه‌اندازی فعالیت‌های کارآفرینانه ناشی از فناوری اطلاعات و ارتباطات</p>	<p>۳ نهدینه نشدن فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان، عدم توسعه کانون‌های فارغ‌التحصیلان و ناکارآمدی آن‌ها در کاربایی و هدایت شغلی، ناهمسو بودن هنجارهای اجتماعی و فرهنگی با فرهنگ کارآفرینی، نبود برنامه‌ریزی و سیاست‌های استخدامی جدید برای دانش‌آموختگان عدم تناسب بین ظرفیت فعلی پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و نیازهای آتی بازار کار، کم‌توجهی به ترویج فرهنگ کارآفرینی در جامعه از سوی دانشگاه مغفول ماندن جایگاه رشته‌های علوم انسانی در مراکز رشد و فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان</p>
<p>۴ نهدینه نشدن فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان، عدم توسعه کانون‌های فارغ‌التحصیلان و ناکارآمدی آن‌ها در کاربایی و هدایت شغلی، ناهمسو بودن هنجارهای اجتماعی و فرهنگی با فرهنگ کارآفرینی، نبود برنامه‌ریزی و سیاست‌های استخدامی جدید برای دانش‌آموختگان عدم تناسب بین ظرفیت فعلی پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و نیازهای آتی بازار کار، کم‌توجهی به ترویج فرهنگ کارآفرینی در جامعه از سوی دانشگاه مغفول ماندن جایگاه رشته‌های علوم انسانی در مراکز رشد و فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان</p>	<p>۵ عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی، حمایت ناکافی از طرح‌ها و ایده‌های دانشجویان از سوی دولت، محدودیت‌های مالی برای تأمین مقدمات کارآفرینی دانشجویان و دانش‌آموختگان، ناکافی دانشجویان از قوانین و مقررات و چگونگی راه‌اندازی یک کار در چارچوب قوانین و مقررات، عدم سرمایه‌گذاری دولت و دانشگاه برای تقویت کارآفرینی، قوانین و مقررات دست و پاگیر پیش روی دانش‌آموختگان برای راه‌اندازی کسب‌وکار، عدم حمایت مدیران دانشگاه از فارغ‌التحصیلان رشته‌های علوم انسانی برای ایجاد شرکت‌های زایشی</p>

جدول ۳. بار عاملی گویه‌های موانع کارآفرینی اثرگذار بر کارآفرینی دانش‌آموختگان در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

بار عاملی عوامل	گویه‌ها
۵	۴
۳	۲
۱	
	ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار
۰/۶۵۳	نبود برنامه‌های جانبی به‌منظور معرفی کارآفرینان رشته به دانشجویان و دانش‌آموختگان
۰/۶۱۲	نبود ملاک کارآفرینانه در نظام تشویقی و انگیزشی دانشگاه‌ها
۰/۵۹۰	توسعه کمی دانشگاه‌ها به ازای توجه به کیفیت علمی آن‌ها
۰/۵۸۴	کمبود استادان خیره و آگاه از مهارت کارآفرینی
۰/۵۷۳	فقدان زمینه‌ی مناسب برای آموزش‌های علمی - کاربردی در رشته
۰/۵۶۹	عدم تطابق برنامه‌های آموزشی با نیاز بازار کار
۰/۵۵۶	چالش در اثربخشی روش‌های آموزش سنتی
۰/۵۵۰	عملکرد ضعیف مراکز رشد و فناوری دانشگاه برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه
۰/۵۲۵	دانش‌آموختگان
۰/۵۲۶	عدم ارزشیابی مطلوب برنامه‌های آموزشی و توجه به نتایج آن‌ها
۰/۴۷۴	نبود آموزش و مشاوره مهارت‌های خوداشتغالی و کارآفرینی
۰/۴۶۳	عدم ارتباط دانشگاه با سایر سازمان‌ها جهت شناسایی نیازهای آن‌ها
۰/۴۴۹	عدم توجه به معیارهای پذیرش دانشجو مطابق با نیاز بازار کار
۰/۴۳۶	عدم همکاری دفتر ارتباط با صنعت و کارآفرینی با سایر واحدهای دانشگاهی
۰/۴۳۵	کمبود بازدیدها و گردش‌های علمی به‌منظور آشنایی دانشجویان با آینده‌ی شغلی خود
۰/۳۸۵	عدم ارائه درس کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۰/۳۸۲	نامناسب بودن کیفیت و مدت زمان دوره‌های کارورزی
۰/۳۶۲	استقبال کم اعضای هیئت‌علمی از طرح‌های آموزشی و پژوهشی مرکز کارآفرینی
	دانشگاه

۰/۵۹۳	عدم اعتماد به شبکه‌های مجازی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای اینترنتی
۰/۵۵۰	ناآگاهی دانش‌آموختگان از تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انجام فعالیت‌های
۰/۵۱۳	کارآفرینانه
۰/۵۰۶	کم توجهی به نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه فرصت‌های کارآفرینانه
۰/۴۹۳	عدم برخورداری از مهارت‌های اطلاعاتی و ارتباطی مناسب با فعالیت‌های کارآفرینانه
۰/۴۳۸	عدم توجه به ارائه برنامه‌های رقابتی و هم‌افزایی ناشی از فضای مجازی
۰/۴۱۴	عدم مشارکت بخش خصوصی در فعالیت‌های پژوهشی و توسعه فعالیت‌های تولیدی
۰/۴۰۳	عدم آشنایی دانش‌آموختگان با اولویت‌های پژوهش کارآفرینی
۰/۳۹۳	استقبال ناچیز از پژوهش‌های کارآفرینی مرتبط با رشته
۰/۳۸۸	همگرا نبودن پژوهش‌های بنیادی و کاربردی رشته
۰/۳۷۶	کمبود سمینارها، همایش‌ها و سخنرانی‌های کارآفرینی
۰/۳۵۲	پایین بودن علاقه دانش‌آموختگان به امر پژوهش در حوزه کارآفرینی
۰/۳۴۸	عدم آشنایی دانش‌آموختگان با فرصت‌های شغلی رشته ناشی از فناوری اطلاعات و
	ارتباطات
	بالا بودن هزینه راه‌اندازی فعالیت‌های کارآفرینانه ناشی از فناوری اطلاعات و ارتباطات
۰/۵۱۳	نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان
۰/۵۰۵	عدم توسعه کانون‌های فارغ‌التحصیلان و ناکارآمدی آن‌ها در کارایی و هدایت شغلی
۰/۴۹۱	ناهمسو بودن هنجارهای اجتماعی و فرهنگی با فرهنگ کارآفرینی
۰/۴۶۱	نبود برنامه‌ریزی و سیاست‌های استخدامی جدید برای دانش‌آموختگان
۰/۳۹۵	عدم تناسب بین ظرفیت فعلی پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و نیازهای آتی بازار کار
۰/۳۲۶	کم توجهی به ترویج فرهنگ کارآفرینی در جامعه از سوی دانشگاه
۰/۳۳۳	مغفول ماندن جایگاه رشته‌های علوم انسانی در مراکز رشد و فناوری و شرکت‌های
	دانش‌بنیان
۰/۵۲۵	عدم تمایل به کارآفرینی و خوداشتغالی
۰/۴۸۸	نداشتن مهارت و تجربه کافی برای کارآفرینی
۰/۴۸۸	رواج روحیه مدرک‌گرایی در بین دانش‌آموختگان
۰/۴۸۵	فقدان روحیه کارآفرینی و مسئولیت‌پذیری
۰/۳۹۰	ناتوانی در شناسایی فرصت‌های موجود برای کارآفرینی
۰/۳۷۱	گرایش دانش‌آموختگان به مشاغل دولتی و رسمی
۰/۳۶۴	ترس از روبه‌رو شدن با موانع اداری موجود برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه
۰/۳۳۳	بی‌علاقگی به رشته و مشاغل مرتبط با آن
۰/۳۲۳	عدم خودباوری و اعتمادبه‌نفس
۰/۵۶۰	عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی
۰/۵۵۷	حمایت ناکافی از طرح‌ها و ایده‌های دانشجویان از سوی دولت
۰/۵۴۹	محدودیت‌های مالی برای تأمین مقدمات کارآفرینی دانشجویان و دانش‌آموختگان
۰/۴۱۸	ناآگاهی دانشجویان از قوانین و مقررات و چگونگی راه‌اندازی یک کار در چارچوب
۰/۳۳۰	قوانین و مقررات
۰/۳۲۶	عدم سرمایه‌گذاری دولت و دانشگاه برای تقویت کارآفرینی
۰/۳۲۸	قوانین و مقررات دست و پاگیر پیش روی دانش‌آموختگان برای راه‌اندازی کسب‌وکار
	عدم حمایت مدیران دانشگاه از فارغ‌التحصیلان رشته‌های علوم انسانی برای ایجاد
	شرکت‌های زایشی

قراردگیری آن در عامل خاص است. در این پژوهش حداقل و حداکثر بار عاملی برای تأیید و قرارگیری گویه در هر عامل داشتن ضریب همبستگی در محدوده‌ی بین ۱-۰/۳ است. ضریب همبستگی گویه‌ها در هر عامل در جدول ۳ از زیاد به کم مرتب شده‌اند. همچنین با توجه به هم‌پوشانی

همان‌طور که در جدول ۳، مشاهده می‌شود ۱۸ گویه بر عامل اول، ۱۴ گویه بر عامل دوم، ۷ گویه بر عامل سوم، ۹ گویه بر عامل چهارم و ۷ گویه بر روی عامل پنجم، قرار گرفته که علت قرارگیری هر گویه در هر عامل، ضریب همبستگی آن گویه است که تعیین‌کننده‌ی

رتبه	میزان اهمیت	میانگین
۱	موانع آموزشی	۰/۵۸۲
۲	موانع پژوهشی و فناورانه	۰/۴۵۶
۳	موانع قانونی- حمایتی	۰/۴۳۲
۴	موانع فردی- رفتاری	۰/۴۱۸
۵	موانع فرهنگی- اجتماعی	۰/۳۸۱

محتوای گویه‌های هر عامل، نام‌گذاری این عوامل صورت گرفته است.

با توجه به یافته‌های جدول ۴ شدت اثرگذاری موانع از نظر فارغ التحصیلان براساس میانگین بدست آمده از بار عاملی گویه‌ها به شرح زیر است: تأثیر گذارترین عامل شناسایی شده بر کارآفرینی رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، عامل مربوط به موانع آموزشی و نظام آموزشی (با میانگین بار عاملی ۰/۵۸۲) بوده است. موانع پژوهشی و فناورانه (با میانگین بار عاملی ۰/۴۵۶) در رتبه دوم، موانع قانونی- حمایتی (با میانگین بار عاملی ۰/۴۳۲) در جایگاه سوم، موانع فردی- رفتاری از نظر تأثیرگذاری (با میانگین بار عاملی ۰/۴۱۸) در جایگاه سوم و کم اثر عامل از موانع فرهنگی- اجتماعی (با میانگین بار عاملی ۰/۳۸۱) است.

با توجه به یافته‌های جدول ۵ شدت اثرگذاری گویه‌ها به شرح زیر است: تأثیر گذارترین عامل شناسایی شده بر کارآفرینی رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، عامل مربوط به موانع آموزشی (با بار عاملی ۰/۶۵۳) بوده است. ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار بیشترین تأثیر و عدم خودباوری و اعتماد به نفس، عامل مربوط موانع فردی- رفتاری (با بار عاملی ۰/۳۲۳) کم‌ترین تأثیر را در میان گویه‌ها بر کارآفرینی فارغ التحصیلان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های شهر اهواز داشته است.

جدول ۴. شدت تأثیرگذاری موانع بر اساس میانگین بار عاملی گویه‌ها

عوامل	گویه‌ها با بیشترین تأثیرگذاری (بار عاملی بالا)	گویه‌ها با کمترین تأثیرگذاری (بار عاملی پایین)
۱	ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار؛	استقبال کم اعضای هیئت‌علمی از طرح‌های آموزشی و پژوهشی مراکز کارآفرینی
۲	فراهم نبودن زیرساخت‌های فناورانه‌ی لازم برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه؛	بالا بودن هزینه راه‌اندازی فعالیت‌های کارآفرینانه
۳	عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی؛	عدم حمایت مدیران دانشگاه از فارغ‌التحصیلان رشته‌های علوم انسانی برای ایجاد شرکت‌های زایشی
۴	عدم تمایل به کارآفرینی و خوداشتغالی	عدم خودباوری و اعتمادبه‌نفس
۵	نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی میان دانشجویان و دانش‌آموختگان	مغفول ماندن جایگاه رشته‌های علوم انسانی در مراکز رشد و فناوری و شرکت‌های دانش‌بنیان

جدول ۵. شدت تأثیرگذاری گویه براساس بار عاملی

همان گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، همسانی درونی یا آلفای کرونباخ در کل پرسشنامه و ابعاد آن رضایت‌بخش است.

پایایی پرسشنامه موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی

پایایی نهایی پرسشنامه به روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده‌اند.

جدول ۶. ضرایب آلفای کرونباخ هر یک از ابعاد (موانع اثرگذار بر کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی)

عامل	ابعاد	تعداد گویه‌ها	ضریب پایایی
۱	موانع آموزشی و نظام آموزش	۱۸	۰/۸۷
۲	موانع پژوهشی و فناوری	۱۴	۰/۷۷
۳	موانع قانونی - حمایتی	۷	۰/۸۳
۴	موانع فردی- رفتاری	۹	۰/۸۳
۵	موانع فرهنگی- اجتماعی	۷	۰/۸۵

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی‌های آماری داده‌های پژوهش نشان داد که پرسشنامه مؤلفه‌های کارآفرینی در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دارای روایی و پایایی مناسبی است. به‌منظور سنجش روایی پرسشنامه، از روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش مؤلفه‌ها از نوع واریماکس استفاده شد. بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته، ۵ مانع عمده در تحلیل عاملی پرسشنامه مؤلفه‌های کارآفرینی در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی شناسایی و استخراج شد.

در مورد هر کدام از عوامل پنج‌گانه، گویه‌های زیر با بیش‌ترین بار عاملی، بیش‌ترین شدت اثرگذاری بر کارآفرینی دانش‌آموختگان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی داشته‌اند:

عامل اول: ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار (با بار عاملی ۰/۶۵۳)؛ عامل دوم: فراهم نبودن زیرساخت‌های فناورانه‌ی لازم برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه؛ عامل سوم: عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی؛ عامل چهارم: عدم تمایل به کارآفرینی و خوداشتغالی؛ عامل پنجم: نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی میان دانشجویان و دانش‌آموختگان.

با توجه به یافته‌های فوق فارغ‌التحصیلان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین مانع برای کارآفرینی را ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار می‌دانند؛ ضمن اینکه گویه‌های نبود برنامه‌های جانبی به‌منظور معرفی کارآفرینان رشته به دانشجویان و دانش‌آموختگان، نبود ملاک کارآفرینانه در نظام تشویقی و انگیزشی دانشگاه‌ها، توسعه کمی دانشگاه به ازای توجه به کیفیت علمی آن نیز از نظر تأثیرگذاری در اولویت‌های دوم تا چهارم قرار گرفتند. از آنجایی که یکی از مهم‌ترین اهداف نظام‌های آموزشی فراهم آوردن امکان ارائه آموزش متناسب با مهارت‌های شغلی و نیاز بازار کار است؛ بنابراین در طراحی نظام آموزشی اثربخش باید عوامل مهمی چون شرایط و ویژگی‌های داوطلبان، محتوای دروس، تسهیلات و تجهیزات مورد نیاز و روش‌های تدریس مناسب اتخاذ شود. دانشجویان و دانش‌آموختگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی الگوی مناسبی از افراد کارآفرین را پیش‌روی خود ندارند و نظام آموزشی تاکنون اقدامات لازم را برای شناسایی و معرفی آن‌ها به دانشجویان و کارآفرینان رشته انجام نداده است. در نظام

تشویقی و انگیزشی دانشگاه تاکنون اقداماتی برای ایجاد انگیزه جهت راه‌اندازی کسب و کار صورت نگرفته است. با توجه به این که رویکرد فعلی دانشگاه پذیرش دانشجویان است و هیچ توجهی بین ظرفیت پذیرش دانشجویان با نیازهای بازار کار صورت نمی‌گیرد؛ طبیعی است که دانش‌آموختگان بعد از فراغت از تحصیل با بازار کار محدود مواجه شوند و نتوانند برای ایجاد کارآفرینی و خوداشتغالی اقدام نمایند. این امر با بخشی از پژوهش‌های حیدری‌پناه و احمدی (۱۳۹۱)، باب‌الحوائجی، صابری و هاشم‌پور (۱۳۹۱)، دوتوات (۲۰۰۰)، پیر علی و سیادت (۱۳۹۱)، صفوی و مرادی (۱۳۹۱)، کارماریتا و همکاران (۲۰۱۶)، کاتوندا و گاباگامبی (۲۰۱۶)، رحمانی و نظری کتولی (۱۳۸۲)، بیگی، محمدی و مقیمی (۱۳۸۶)، طالشی (۱۳۹۲) هم‌خوانی دارد اما با یافته‌های پژوهش امیری و مرادی (۱۳۸۸) هم‌خوانی ندارد.

دیدگاه فارغ‌التحصیلان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های شهر اهواز در مورد مؤثرترین گویه در عامل دوم، فراهم نبودن زیرساخت‌های فناورانه‌ی لازم برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در بعد فناوری و عدم آشنایی دانش‌آموختگان با اولویت‌های پژوهشی کارآفرینی در بعد پژوهش است. با توجه به رشد روزافزون فناوری‌های نوین ارتباطی و از بین رفتن شیوه‌های سنتی آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی، افزایش دسترسی به اطلاعات و جایگزینی ابزارهای الکترونیکی و استفاده از شیوه‌های نوین اطلاع‌رسانی اجتناب‌ناپذیر است. انتظار می‌رود با درک این نیاز مسئولین دانشگاهی امکانات و تجهیزات فناورانه‌ی لازم متناسب با بازار کار را برای دانشجویان و دانش‌آموختگان فراهم کنند. گرچه دانشجویان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی به دلیل ماهیت رشته و دروس ارائه شده از قابلیت‌های بالایی در استفاده از فناوری‌های نوین برخوردارند؛ اما فراهم نبودن امکانات و زیرساخت‌های لازم در انجام فعالیت‌های کارآفرینانه آن‌ها ایجاد اختلال خواهد کرد.

عدم آشنایی دانش‌آموختگان با بازار کار و کارآفرینی در رشته، باعث عدم آگاهی آن‌ها از طرح‌های پژوهشی در این حوزه و در نتیجه مشارکت نداشتن در انجام پژوهش‌های متناسب با بازار کار می‌شود. در واقع دانشجویان در زمان تحصیل به دلیل امید به مشاغل دولتی پس از فراغت از تحصیل، یا به دنبال پژوهش نمی‌روند یا اگر پژوهش‌هایی انجام می‌دهند همه مربوط به مسائل جاری رشته است. آینده‌نگری و ژرف‌نگری نسبت

تمایل به کارآفرینی و خوداشتغالی و نداشتن مهارت و تجربه کافی برای کارآفرینی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین گویه‌های مربوط به موانع فردی - رفتاری برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه عنوان کردند. در تبیین این مورد می‌توان چنین نتیجه گرفت که برنامه‌های درسی و فعالیت‌های آموزشی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نتوانسته دانش و مهارت موردنیاز در زمینه‌ی کارآفرینی را در دانشجویان پرورش دهد؛ بنابراین فارغ‌التحصیلان پس از اتمام تحصیلات به دلیل نداشتن روحیه و انگیزه لازم برای کارآفرینی برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه تمایلی از خود نشان نمی‌دهند. لازم است تدابیر اساسی برای فراهم کردن شرایط برای تشویق و ترغیب دانشجویان برای شروع کسب و کار در دوران تحصیل در دانشگاه ایجاد شود و برای رفع ابهام، عدم ثبات و فقدان دانش و مهارت پایه‌ای کافی گام‌های اساسی برداشته شود. یافته‌های این پژوهش در راستای پژوهش کاتوندا و گاباگامبی (۲۰۱۶)، حیدری پناه و احمدی (۱۳۹۱)، رستگار هروکی (۱۳۸۸)، منصوری نژاد، نقشینه، احمد پور داریانی (۱۳۹۱)، عربیون، عبدالله زاده و شریف زاده (۱۳۹۱)، رضوی و همکاران (۱۳۹۰) است.

به‌طور کلی درک افراد از قصد کارآفرینی می‌تواند تحت تأثیر نگرش‌های خانواده، دوستان، جامعه قرار گیرد. ارتباط اجتماعی مثبت به همراه خود کارآمدی احتمال قصد و عمل کارآفرینی را افزایش می‌دهد، بنابراین قصد کارآفرینی از تصورات و ارزش‌های فرهنگی-اجتماعی که افراد در آن قرار می‌گیرند نشأت خواهد گرفت. در عامل فرهنگی-اجتماعی نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان و همچنین عدم توسعه کانون‌های فارغ‌التحصیلان و ناکارآمدی آن‌ها در کارایی و هدایت شغلی از دیدگان فارغ‌التحصیلان از جمله تأثیرگذارترین گویه‌ها است. نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی بیانگر این واقعیت است که ارزش‌ها و عقاید موجود در جامعه علم اطلاعات و دانش‌شناسی نتوانسته افراد را به سمت کار، تولید فکر و اندیشه خلاق و یادگیری کسب و دانش سوق دهد؛ در نتیجه فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته اشاعه نیافته و درون افراد نهادینه نشده است. در تأیید این نتایج می‌توان از یافته‌های پژوهش بلوچ و نیک فرد (۱۳۹۱)، میرزا محمدی، تاجور و پور طهماسبی (۱۳۸۷)، رحمانی و نظری

به مسائل کسب و کار در آن‌ها دیده نمی‌شود. در نتیجه اغلب پژوهش‌های صورت گرفته توسط دانشجویان و دانش‌آموختگان گرچه از آن‌ها به‌عنوان کاربردی بودن عنوان می‌شود ولی در عمل مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. لذا تعیین اولویت‌های پژوهشی در رشته به‌خصوص اولویت‌های پژوهشی که نیاز بازار کار را برآورده کند علاوه بر آشنایی با مقوله‌ی کارآفرینی، می‌تواند دانشجویان را از اوضاع کاری رشته خود مطلع سازد؛ همچنین با ایجاد روحیه کارآفرینی استفاده از فرصت‌ها را برای کارآفرینی و ایجاد کسب و کار در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان افزایش دهد. یافته‌های این پژوهش با بخشی از پژوهش یداللهی فارسی (۱۳۹۰)، کارمارتا و همکاران (۲۰۱۶)، جلیل پور (۱۳۹۱)، پورصالح و چهرقانی (۱۳۹۱)، حیدری پناه و احمدی (۱۳۹۱) هم خوانی دارد، اما کتم (۱۹۸۹) بر این عقیده است که کارآفرینی بر روی توسعه فناوری تأثیرگذار است.

ترویج کارآفرینی نیازمند مجموعه‌ای از حمایت‌های سازمانی، قانونی و برنامه‌ای است که این امر شامل رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز می‌شود. بر مبنای یافته‌های پژوهش حاضر از نظر دانش‌آموختگان عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد فعالیت‌های کارآفرینی و محدودیت‌های مالی برای تأمین مقدمات کارآفرینی دانشجویان و دانش‌آموختگان در عامل قانونی - حمایتی بیشترین و تأثیرگذارترین محدودیت را برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه ایجاد می‌کند؛ بنابراین توجه به بعضی ساز و کارهای حمایتی به‌منظور تسهیل روند قانونی راه‌اندازی کسب و کار و ایجاد شرکت‌های زایشی، تسهیل برخورداری کارآفرینان از تسهیلات بانکی، تسهیل برخورداری از امکانات و تجهیزات موردنیاز در قالب تدوین یک نظام و چارچوب قانونی - حمایتی تسهیل‌کننده فرایند شکل‌گیری کسب و کارهای کارآفرینانه است. می‌توان یافته‌های پژوهش حاضر را با نتایج پژوهش یعقوبی و همکاران (۱۳۸۸)، کارمارتا و همکاران (۲۰۱۱)، صفوی و مرادی (۱۳۹۲)، انصاری و فکور (۱۳۹۳)، طالشی (۱۳۹۲)، قربانی پور و صابری (۱۳۹۱)، رضوی و همکاران (۱۳۹۰) یکسان در نظر گرفت؛ اما در پژوهش صفوی و مرادی (۱۳۹۲) این عوامل به‌عنوان کم اثرترین عامل شناسایی شدند.

دانش‌آموختگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی عدم

در این پژوهش، شناسایی متغیرهای اثرگذار بر کارآفرینی دانش‌آموختگان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در آغاز از دیدگاه متون حوزه‌ی کارآفرینی جمع‌آوری شده‌اند، پس بهتر است در پژوهشی دیگر شناسایی این متغیرها از طریق مصاحبه با اساتید و اعضای هیأت علمی جمع‌آوری شوند و از نتایج آن در تکمیل بهتر این پرسشنامه استفاده گردد.

منابع

ابادری، محمد رضا؛ باب‌الحوائجی، فهمیه؛ نوشین فرد، فاطمه. (۱۳۹۱). کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی: راهبردها و راهکارهای ارتقای کارآفرینی. در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۴۴-۵۵.

احمدی، فریدون. (۱۳۹۰). بررسی موانع کارآفرینی دانشگاهی و تجاری‌سازی دانش در دانشگاه‌های ایران. اولین همایش بین‌المللی مدیریت، آینده‌نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی. سندج. دانشگاه سندج.

امیری، علی نقی و مرادی، یزدان. (۱۳۸۸). نگرش کارآفرینانه دانشجویان و موانع آن. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی کار و جامعه. ۱۰۷ (۱۰۶). ۴۶-۵۶.

انصاری، محمدتقی و فکور، بهمن. (۱۳۹۳). موانع محیطی گرایش دانشجویان و دانش‌آموختگان به کارآفرینی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۷۲: ۱۴۱-۱۱۷.

انصاری، منوچهر؛ احمد پور دارایانی، منوچهر؛ بهروز آذر، زهرا. (۱۳۸۹). ویژگی‌های فردی اثرگذار بر توسعه کارآفرینی اجتماعی در مؤسسه‌های خیریه استان تهران. توسعه کارآفرینی. ۲ (۸). ۳۷-۶۴.

بلوچ، مژگان و نیک فرد، ثریا. (۱۳۹۱). «پرتگاه‌های کارآفرینی در کتابداری و اطلاع‌رسانی». در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۶۹-۸۰.

بیات، نبی اله. (۱۳۸۹). بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه کارآفرینی در سال تحصیلی (۱۳۷۸-۱۳۷۹). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه اصفهان.

پیر علی، علیرضا و سیادت، سعیده. (۱۳۹۱). بررسی فرصت‌ها و چالش‌های کارآفرینی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی. در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۱۰۳-۱۱۴.

کتولی (۱۳۸۲)، راموجاندو (۲۰۱۰)، جلکه نیجیویر (۲۰۰۶) نام برد.

در این پژوهش مانعی که بیشترین محدودیت را بر کارآفرینی دانش‌آموختگان ایجا می‌کند با عنوان «موانع آموزشی و نظام آموزشی» و مانعی که کم‌ترین محدودیت را ایجاد کرده است با عنوان «موانع فرهنگی-اجتماعی» شناسایی شده است. به‌طور کلی از نظر فارغ‌التحصیلان رشته-ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های شهر اهواز میزان شدت محدودیت موانع، به ترتیب از زیاد به کم عبارتند از: موانع آموزشی و نظام آموزشی (ناکافی بودن امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با بازار کار)، موانع پژوهشی و فناوریانه (فراهم نبودن زیرساخت‌های فناوریانه‌ی لازم برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه، موانع قانونی-حمایتی (عدم وجود یک نظام و چارچوب قانونی برای پیشبرد کارآفرینی)، موانع فردی-رفتاری (عدم تمایل به کارآفرینی و خوداشتغالی)، موانع فرهنگی-اجتماعی (نهادینه نشدن فرهنگ کارآفرینی میان دانشجویان و دانش‌آموختگان). در این پژوهش، پایایی پرسشنامه نیز به وسیله‌ی محاسبه‌ی شاخص پایایی (همسانی درونی) مورد سنجش قرار گرفت. در سنجش پایایی پرسشنامه با روش همسانی، ضرایب پایایی بین ۰/۸۷ تا ۰/۸۵ برای عوامل و برای کل پرسشنامه ۰/۹۷ به‌دست آمد که نشان دهنده‌ی پایا بودن پرسشنامه موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی است.

پیشنهاد‌های پژوهش

۱. این پرسشنامه فقط از دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های شهر اهواز که نماینده‌ی کوچکی از جامعه فارغ‌التحصیل این رشته-اند اعتباریابی شده است، بهتر است از دیدگاه فارغ‌التحصیلان این رشته در کل کشور نیز اعتباریابی گردد، زیرا کارآفرینی موضوعی است که با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، فردی و آموزشی مختلف تغییر می‌یابد. بدین روی ممکن است که اولویت‌بندی عوامل و یا تعداد عوامل اثرگذار بر کارآفرینی دانش‌آموختگان رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، تحت تأثیر شرایط گوناگون در سایر شهرها نتایجی متفاوت با این پژوهش را نشان دهد. به‌همین منظور، این پرسشنامه در پیوست این مقاله ارائه شده است.

۲. در جهت اعتباریابی بهتر پرسشنامه، می‌توان این پژوهش را از نگاه دانشجویان این رشته نیز سنجید.

روان‌شناسی از دیدگاه کارآفرینان و فارغ‌التحصیلان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه اصفهان.

رحمانی، رامین و نظری کتولی، علی. (۱۳۸۲). چالش‌های نظام آموزش عالی در ارتباط با اشتغال فارغ‌التحصیلان، اولین همایش اشتغال و نظام آموزش عالی کشور، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.

رستگار هروکی، زهرا. (۱۳۸۸). سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی کتابداران و اطلاع‌رسانان شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهرا.

رضوی، سید مصطفی و فلاح حقیقی، نگین؛ رضوان فر، احمد؛ کلانتری، خلیل. (۱۳۹۱). تحلیل موانع کارآفرینی در دانشکده‌های کشاورزی ایران (از دیدگاه دانشجویان). مدیریت دولتی. ۴ (۱۰): ۵۹-۷۸.

سادات سیدی، زینب. (۱۳۹۰). امکان‌سنجی نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه و ترویج کارآفرینی از دیدگاه کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

صفوی، زینب و مرادی، خدیجه. (۱۳۹۲). چالش‌ها و موانع ترغیب دانش‌آموختگان رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی به ایجاد کارآفرینی و اشتغال‌زایی. نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی. ۲ (۶): ۵۵-۶۶.

صیامیان، حسن؛ لطیفی، معصومه؛ مهدی زاده، حسین. (۱۳۹۰). بررسی موانع ساختاری و رفتاری مدیریت مشارکتی در کتابخانه‌های عمومی استان مازندران. دانش‌شناسی. ۱ (۴): ۵۹-۷۰.

عربیون، ابوالقاسم؛ عبدالله زاده، غلامحسین؛ شریف‌زاده، ابوالقاسم. (۱۳۹۲). بررسی و تحلیل گرایش به خوداشتغالی در بین دانشجویان (مورد دانشگاه علوم کشاورزی و منابع گرگان). تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران. ۴۴ (۴): ۵۹۱-۵۸۱.

فراهانی، ابوالفضل؛ قاسمی، حمید؛ محمدی، نصراله. (۱۳۹۲). بررسی عوامل محیطی مؤثر بر روحیه کارآفرینی دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی رشته تربیت‌بدنی. پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی. ۲ (۳) (۷): ۶۱-۷۴.

محمد زاده، لطیف و صدیقی، حسن. (۱۳۹۴). شناسایی موانع آموزش کارآفرینی در مراکز آموزش کشاورزی (مطالعه موردی: مرکز آموزش کشاورزی شهرستان میان‌دوآب).

جعفر زاده، مرتضی. (۱۳۸۴). طراحی و تبیین الگویی برای پیش‌بینی کارآفرینی دانش‌آموختگان: مورد دانشگاه تهران. پایان‌نامه دکتری تخصصی مدیریت منابع انسانی. دانشکده مدیریت. دانشگاه تهران.

جعفری، سکینه. (۱۳۹۱). بررسی راهکارهای ارتقای کارآفرینی در کتابداری و اطلاع‌رسانی. در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۱۲۳-۱۳۷.

جلیل پور، پیمان. (۱۳۹۱). شناسایی عوامل مؤثر و موانع کارآفرینی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی. در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۱۱۵-۱۲۳.

حجازی، سید یوسف و میرشکاری، علی. (۱۳۸۷). بررسی عوامل بازدارنده کارآفرینی در بین فارغ‌التحصیلان کشاورزی (مطالعه موردی: استان بوشهر). مجله کشاورزی. ۱۰ (۱): ۴۹-۶۰.

حسن‌زاده طالشی، محسن. (۱۳۹۲). بررسی موانع و چالش‌های توسعه کارآفرینی دانشجویان در مرکز آموزش عالی علمی کاربردی جهاد دانشگاهی بابل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی. دانشکده علوم انسانی، مدیریت. دانشگاه علوم تحقیقات آزاد اسلامی.

حسن مرادی، نرگس. (۱۳۸۵). مدیریت کارآفرینی. تهران: مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.

حسن‌زاده، محمد و عالی، غزاله. (۱۳۹۲). کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. مجموعه مقالات (پنجمین: ۱۳۹۱: تهران). همایش سراسری اتحادیه‌های انجمن‌های علمی - دانشجویی کتابداری و اطلاع‌رسانی (ادکا). تهران: نشر کتابدار.

حسینی، سید محمود؛ فرج‌الله حسینی، سید جمال؛ سلیمان پور، محمد رضا. (۱۳۸۹). شناسایی و تحلیل موانع کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد استان تهران. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران. ۲ (۴۱): ۳۵۲-۳۶۸.

حیدری پناه، زهرا و احمدی، الهام. (۱۳۹۱). بررسی مشکلات بازار کار فارغ‌التحصیلان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و ارائه راهکارها. در کارآفرینی و بازار کار در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی، به کوشش محمد حسن‌زاده و غزاله عالی. تهران: نشر کتابدار، ۱۴۷-۱۵۹.

حیدری، غلامرضا. (۱۳۸۸). آموزش کتابداری و علم اطلاعات در ایران: موانع و راهکارها. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. ۱۴ (۵۴).

دلپچه، عبدالخالق. (۱۳۹۱). بررسی فرصت‌های و موانع کارآفرینی برای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و

- کارآفرینی کشاورزی. ۲ (۳). ۴۳-۵۰.
- محمدکاظمی، رضا؛ قاسمی، حمید؛ رستم بخش، محمدرضا. (۱۳۹۰). شناسایی و تحلیل موانع رفتاری کارآفرینی سازمانی در سازمان تربیت‌بدنی (وزارت ورزش) کشور. *پژوهش‌های مدیریت ورزشی و علوم حرکتی*. ۱ (۲): ۸۹-۱۰۰.
- محمدیان، مصطفی و محمدیان، مسلم. (۱۳۸۹). بررسی عوامل اثربخش کارآفرینی و راهکار گذر از موانع موجود. *اولین کنفرانس مدیریت و نوآوری و کارآفرینی* (۲۷ و ۲۸) بهمن ۸۹ شیراز.
- منصوری نژاد، عبدالکریم؛ نقشینه، نادر؛ احمد پور داریانی، محمود. (۱۳۹۱). بررسی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۱۸ (۳): ۴۶۸-۴۶۹.
- میرزا صفی، اعظم؛ رجایی پور، سعید؛ جمشیدیان، عبدالرسول. (۱۳۹۰). رابطه بین سواد اطلاعاتی و قابلیت‌های کارآفرینی
- Analoui, F. , Mohmmad Moghimi, S. , & Khanifar, H. (2009). Public sector managers and entrepreneurship in Islamic Republic of Iran. *Journal of management development*, 28 (6) , 522-532.
- Cottam, Keith M. 1989. The Impact of Library "Entrepreneur" on Technology. *Library Trends*. 37 (4): 521-531.
- Damuri, D. , Nejati, A. M. , & Mmonfared, S. (2010). Identifying and Ranking Motivations for Entrepreneurship among Female university Student using a fuzzy topisz approach: case of femals students of university of Yazd.
- Du Toit, A. (2000). Teaching infopreneurship: student perspectives. *Aslib proceedings*. 52 (2) ,83-90. MCB UP Ltd.
- Fairlie, R. W. ; Robb, A. (2009). Gender Differences in Business Performance: Evidence from the Characteristics of Business Owners Survey. *Small Business Economics* 33 (4) , 375-395.
- Fry, F. (1993). *Entrepreneurship: a planning approach* , Englewood Cliffs NJ: Prentice-Hall.
- Ibrahim, N & Mas'ud, A. (2016). Moderating role of entrepreneurial orientation on the relationship between entrepreneurial skills, environmental factors and Jennings, D. F. (1994). *Multiple perspectives of entrepreneurship: Text, readings, and cases*. South-Western Pub,53-57.
- Katundu, M. A. & Gabagambi, D. M. (2016). Barriers to Business Start-up among Tanzanian University Graduates: Evidence from the University of Dar-es-salaam. *Global Business Review*, 17 (1) , 16-37.
- Leonard, E. , & Clementson, B. (2012). Business Librarians and Entrepreneurship: Innovation Trends and Characteristics. *New Review of Information Networking*, 17 (1) , 1-21.
- Luckyu. ogheneteaga & ugeh. Chidi Hope (2014). *European journal of Business and Management*. 6 (33).
- McCann, P. , & Ortega-Argilés, R. (2016). Smart specialisation, entrepreneurship and SMEs: issues and challenges for a results-oriented EU regional policy. *Small Business Economics*, 46 (4) , 537-552.
- Mugione, F. , Aerni, P. , & Bartel, C. (2008) , *Summary of the workshop: Development through women entrepreneurship*. UN, UNCTAD, Swiss. Federal Institute of Technology, Zurich.
- Nijboer. Jelke (2006). Cultural entrepreneurship in Libraries. *The Institute of Media and Information Management*, Amsterdam, Netherlands. P: 1-4.
- Romaugando. Luginani S. (2010). An Exploratory study of infopreneurship as a job option for Library and Information Science student: A Literture review. 11th DIS Annual Conference 2010, 2nd - 3rd September, Richardsbay, *University of Zululand, South Africa*.
- Sofronijevic, A. (2011, October). Changes in reading research proposition: some psychological aspects of reading 2. 0. In *Proceedings of the 4th ACM workshop on Online books, complementary social media and crowdsourcing* (pp. 57-60). ACM.
- St Clair, G. (1996). *Entrepreneurial Librarianship: The Key to Effective Information Services Management*. *Information Services Management Series*. Bowker-Saur, 121 Chanlon Road, PO Box 31, New Providence, NJ 07974-0904.
- White, H. S. (1987). Entrepreneurship and the library profession. *Journal of library administration*, 8 (1) , 11-27.